

Стьопа

Іван Бунін

З книги "Темні алеї"

Переклад Олександра Грязнова

Надвечір, дорогою у Чернь, молодого купця Красильщикова захопила злива з грозою.

Він, у чуйці з піднятим коміром і глибоко насунутому картузі, з якого текло струмками, шпарко їхав біговими дροжками, сидячи верхи біля самого щитка, міцно впершись ногами у високих чоботах у передню вісь, смикаючи мокрими, замерзлими руками мокрі, слизькі ремінні віжки, підганяючи і без того прудкого коня; ліворуч від нього, біля переднього колеса, що оберталося в справжньому фонтані рідкої грязюки, рівно біг, висолопивши довгого язика, коричневий пойнтер.

Спершу Красильщиків гнав по чорноземній колії вздовж шосе, потім, коли вона перетворилася у суцільний сірий потік з бульбашками, звернув на шосе, заторохтів по його дрібному щебеню. Ні навколишніх полів, ні неба вже давно не було видно за цим потоком, що пахнув огірковою свіжістю і фосфором; перед очима раз-у-раз, ніби знаменуючи кінець світу, сліпучим рубіновим вогнем звивисто палила згори донизу по великій стіні хмар різка, гілчаста блискавка, над головою з тріском летів шиплячий хвіст, що розривався вслід за тим надзвичайними за своєю нищівною силою ударами. Кінь кожен раз весь смикався від них вперед, притискаючи вуха, собака вже йшов скоком...

Красильщиків ріс і навчався в Москві, закінчив там університет, та, коли приїжджав влітку в свою тульську садибу, схожу на багату дачу, любив відчувати себе поміщиком-купцем, що вийшов з мужиків, пив лафіт і кутив із золотого портсигара, але носив змашені дьогтем чоботи, косоворотку і чумарку, хизувався своєю руською статуєю, і тепер, у зливі і гуркоті, відчуваючи, як у нього холодно ле з козирка і носа, був повен енергійного задоволення сільським життям. Цього літа він часто згадував минулорічне, коли він, через стосунки з однією відомою актрисою, промучився в Москві аж до липня, до від'їзду її в Кисловодськ: гультьайство, спека, гарячий сморід і зелений дим від палаючого в залізних чанах асфальту на розбитих вулицях, сніданки в Троїцькому підвальчику з акторами Малого театру, які теж збирались на Кавказ, потім посиденьки у кав'ярні Трамбле, ввечері чекання її у себе на квартирі з меблями у чохлах, з люстрами і картинами, закутаними від пилу, із запахом нафталіну... Літні московські вечори нескінченні, темніє лиш біля одинадцятої, і от чекаєш, чекаєш – її все нема... Потім нарешті дзвінок – і вона, у всій своїй літній принадності, і її захеканий голос: "Пробач, будь ласка, весь день лежала лоском від болю в голові, зовсім зів'яла твоя чайна троянда, так поспішала, що взяла лихача, голодна жахливо..."

Коли злива і перекази грому стали стихати, відходити і навкруг почало розвиднюватись, попереду, ліворуч від шосе, з'явився знайомий заїжджий двір старика вдівця, міщанина Проніна. До міста залишалось ще двадцять верст, — треба перечекати, подумав Красильщиків, кінь весь у милі і ще невідомо, що буде знову, бач яка чорнота з того боку і все ще спалахує... На переїзді до заїжджого двору він повернув риссю і осадив біля дерев'яного ганку.

— Діду! - голосно крикнув він. - Приймай гостя!

Але вікна в дерев'яному будинку під залізним іржавим дахом були темні, на крик ніхто не відгукнувся. Красильщиків намотав на щиток віжки, піднявся на ганок вслід за брудним і мокрим собакою, що скочив туди, — вигляд у нього був скажений, очі блищали яскраво і безглуздо, — зсунув зі спітнілого чола картуз, зняв обважнілу від води чуйку, кинув її на перила ганку і, залишившись в одній чумарці з ремінним поясом у срібному наборі, витер заляпане брудними бризками обличчя і став зчищати пужалном грязюку з халяв. Двері у сіни були відчинені, але відчувалось, що дім порожній. Певно, скотину доглядає, подумав він і, розігнувшись, глянув у поле: чи не їхати далі? Вечірнє повітря було непорушне й вологе, з різних боків бадьоро били оддалік перепела у обважнілих вологою хлібах, дощ припинився, але насувалася ніч, небо і земля похмуро темніли, за шосе, за низькою чорнильною грядою лісу, ще густіше і похмуріше чорніла хмара, широко і зловісно спалахувало червоне полум'я - і Красильщиків ступив у сіни, намацав у темряві двері у світлицю. Але світлиця була темна і тиха, тільки десь постукував дешевий годинник на стіні. Він грюкнув дверима, повернув ліворуч, намацав і відчинив інші, у хату: знову нікого, одні мухи сонно і невдоволено загуділи в гарячій темряві на стелі.

— Немов подохли! - вголос сказав він - і негайно почув швидкий і співучий, напівдитячий голос Стьопи, дочки господаря, що скочила в темряві з нар:

— Це ви, Василь Ликсеїч? А я тут одна, кухарка посварилася з батечком і пішла додому, а батечко взяли робітника і поїхали в справах до міста, навряд чи вернуться нині... Перелякалася грози до смерті, а тут чую, хтось під'їхав, іще дужче злякалась... Здрастуйте, пробачте мені, будь ласка...

Красильщиків тернув сірник, освітив її чорні очі і смугле личко:

— Здрастуй, дурненька. Я теж їду до міста, та бачиш що робиться, заїхав перечекати... А ти, значить, думала, розбійники під'їхали?

Сірник став догоряти, але ще видно було збентежену посмішку на личку, коралове намисто на шийці, маленькі груди під жовтою ситцевою сукнею... Вона була мало не вдвічі менша за нього зростом і здавалась зовсім дівчинкою.

— Я зараз лампу запалю, — поспішно заговорила вона, збентежившись ще більше від зіркового погляду Красильщикова, і кинулася до лампочки над столом. - Вас сам бог послав, що б я тут робила одна, — співуче говорила вона, стаючи навшпиньки і невправно витягуючи із зубчатої решітки лампочки, із її жерстяного кружечка, скло.

Красильщиків запалив другий сірник, дивлячись на її витягнуту вгору фігурку.

— Чекай, не треба, — раптом сказав він, кидаючи сірник, і взяв її за талію. - Постій,

повернись-но на хвилю до мене...

Вона зі страхом глянула на нього через плече, впустила руки і обернулась. Він притягнув її до себе, — вона не виривалась, тільки дико і здивовано відкинула голову назад. Він зверху, прямо і твердо заглянув крізь сутінки їй у очі і засміявся:

— Ще більше злякалась?

— Василь Ликсеїч... — пробурмотіла вона благально і потягнулась із його рук.

— Чекай. Хіба я тобі не подобаюсь? Адже знаю, завжди рада, коли я заїжджаю.

— Кращого за вас немає на світі, — промовила вона тихо і гаряче.

— Ну от бачиш...

Він довго поцілував її в губи, і руки його ковзнули нижче.

— Василь Ликсеїч... за ради Христа... Ви забули, ваш кінь так і лишився під ганком... батечко заїдуть... Ах, не треба!

За півгодини він вийшов з хати, відвів коня у двір, поставив його під навіс, зняв з нього вуздечку, задав йому мокрої накошеної трави з воза, що стояв серед двору, і повернувся, дивлячись на спокійні зірки у небі, яке розчистилось. В гарячу темряву тихої хатини все ще зазирали з різних боків слабкі, далекі зірничі. Вона лежала на нарах, стиснувшись, уткнувши голову в груди, гаряче наплакавшись від жаху, захвату і раптовості того, що сталося. Він поцілував її мокру, солону від сліз щоку, ліг навznak і поклав її голову собі на плече, правою рукою тримаючи цигарку. Вона лежала покійно, мовчки, він, курячи, ласкаво і неуважно пригладжував лівою рукою її волосся, що лоскотало йому підборіддя... Потім вона відразу заснула. Він лежав, дивлячись в темряву, і самовдоволено усміхався: "А батечко в місто поїхали..." От тобі і поїхали! Кепсько, він все відразу зрозуміє — такий сухенький і швидкий старичок у сіренькій чумарці, борода білосніжна, а густі брови ще зовсім чорні, погляд надзвичайно жвавий, коли п'яний, не замовкає, та все бачить наскрізь...

Він без сну лежав до тої години, коли темрява в хаті стала світлішати між стелею і підлогою. Повернувши голову, він бачив за вікнами зеленкувато-білий схід і вже розрізняв у сутінках кута над столом великий образ угодника в церковних ризах, його підняту для благословення руку і невблаганно-грізний погляд. Він подивився на неї: лежить так само згорнувшись, підібравши ноги, все забула уві сні. Мила і безпорадна дівчинка...

Коли в хаті стало зовсім світло і півень на різні голоси почав горлати за стіною, він зробив рух піднятися. Вона скочила і, напівсидячи боком, з розщепленими грудьми, зі скуйовдженим волоссям, глянула на нього нічого не розуміючими очима.

— Стюпа, — сказав він обережно. — Мені пора.

— Вже їдете? — прошепотіла вона безглуздо.

І раптом, отямившись, хрест нахрест вдарила себе в груди руками:

— Куди ж ви їдете? Як же я тепер буду без вас? Що ж мені робити?

— Стюпа, я знову скоро приїду...

— Таж батечко будуть вдома, — як же я вас побачу? Я б у ліс за шосе прийшла, та як же мені вийти з дому?

Він, стиснувши зуби, повалив її навznak. Вона широко розкинула руки, вигукнула в солодкому, немов би передсмертному відчаї: "Ах!"

Потім він стояв перед нарами, вже у чумарці, в картузі, з батогом у руці, спиною до вікон, до густого блиску сонця, яке щойно з'явилося, а вона стояла на нарах навколішках і, ридаючи, по-дитячому негарно розкриваючи рот, уривчасто вимовляла:

— Василь Ликсеїч... за ради Христа... за ради самого царя небесного, візьміть мене заміж! Я вам найостаннішою рабою буду! Біля порогу вашого буду спати – візьміть! Я б і так до вас пішла, та хто ж мене так пустить! Василь Ликсеїч...

— Замовкни, — суворо сказав Красильщиків. – Днями приїду до твого батька і скажу, що одружусь з тобою. Чула?

Вона сіла на ноги, відразу обірвавши ридання, тупо розкрила мокрі променисті очі:

— Правда?

— Звичайно, правда.

— Мені на Водохрещу вже шістнадцятий рік пішов, — поспішно сказала вона.

— Ну от, значить, через півроку і вінчатись можна...

Повернувшись додому, він негайно став збиратися і надвечір поїхав на трійці до залізниці. За два дні він був уже в Кисловодську.

5.10.38